

Stanovisko k potrebe uvádzania autorských percentuálnych podielov v odborných publikáciách akademických pracovníkov

Jesenák Karol · Prírodné vedy

10.08.2015

Od roku 2013 je nutné uvádzať v registroch evidencie publikačnej činnosti akademických pracovníkov percentuálny podiel, ktorý by mal byť vyjadrením ich zásluhy na vzniku publikácií evidovaných v databáze Evidencie publikačnej činnosti (EPC). Táto nutnosť vyplýva z vyhlášky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR č. 456 z roku 2012 o centrálnom registri evidencie publikačnej činnosti a centrálnom registri evidencie umeleckej činnosti (ďalej len „vyhláška“). Toto opatrenie súviselo s faktom, že na vzniku publikácií sa často podieľajú autori z rôznych pracovísk, takže pri hodnotení týchto pracovísk je potrebné túto skutočnosť nejakým spôsobom zohľadniť. Tento príspevok je zamyslením sa nad obsahom a dôsledkami tohto opatrenia.

V čom je problém?

Existujú také produkty ľudskej činnosti, ktoré z hľadiska niektorej z ich vlastností kvantifikovať nemožno, a zasa také, ktoré naopak kvantifikovať možno. Veľká časť akademickej komunity sa profesionálne zaoberá objektivizáciou rôznych javov a faktov. Robí to často veľmi sofistikovanými metódami. Zároveň sa snaží s týmito metódami oboznamovať aj študentov, pretože zvládnutie práve týchto metód patrí k najvýznamnejším oblastiam ich budúcej kvalifikácie. Každý vysokoškolský učiteľ vie, že na to, aby sme mohli niečo vyjadriť pomocou čísiel, musíme zvoliť nejakú jasne vyhodnotiteľnú vlastnosť. Napríklad umelecká hodnota obrazu takouto vlastnosťou nie je, avšak hustota alebo elektrická vodivosť látok takými vlastnosťami sú.

Vysokoškolskí učitelia sú dnes nútení podľa vyššie uvedenej vyhlášky k svojim menám na publikáciách priradovať číselné údaje, ktoré nijako nemôžu ani zdôvodniť a ani obhájiť. Totiž na to, aby mohli vyjadriť svoj podiel na vzniku publikácie vo forme čísla, museli by mať k dispozícii nejaký jednotný kvantifikovateľný parameter. Takýto parameter však neexistuje a ani nemôže existovať. Takýmto by síce mohol byť „nejaký“ čas súvisiaci so vznikom publikácie, avšak následnou otázkou by bolo, aký čas by to mal byť. Teda, či by to mal byť napríklad čas strávený realizáciou experimentov (ktorých áno, a ktorých nie), ich vyhodnotením, vývojom experimentálneho zariadenia alebo návrhom stratégie výskumu.

V každom uvedenom prípade by však vznikla otázka, čo konkrétne do tohto času

vlastne zahrnuť? Napríklad, či by to mal byť čas manuálneho vykonávania experimentov v pracovnej dobe, tak ako je to zvykom dokladovať napríklad u niektorých typov vedecko-výskumných grantov, alebo „dokonca“ aj čas venovaný mysleniu v mimopracovnej dobe. Druhou vecou je problém hodnotenia kvalitatívne odlišných prác, teda, akým spôsobom budeme korigovať čas venovaný rozdielnym činnostiam. Všetky tieto problémy sú neriešiteľné a predstava ako sa nimi zapodieva napríklad mnohočlenný medzinárodný kolektív fyzikov, ktorý úspešne ukončil nejaký dlhodobý experiment na urýchľovači častíc, je skutočne groteskná. I keď sa zdá byť tento príklad extrémny, kvalitatívne sa v ničom nelíši od tejto diskusie napríklad v trojčlennom kolektíve chemikov, geológov alebo biológov.

Súčasná situácia na Slovensku

Každý autorský kolektív sa s uvedeným problémom vysporiadaava po svojom. (Treba podotknúť, že zároveň aj k svojej vlastnej hanbe: inú možnosť bohužiaľ nemá.) Výsledok „odbornej“ diskusie, kde niekoľko vysokoškolských učiteľov v záujme „vyššieho“ cieľa kvantifikovalo bez jasného kritéria svoje podiely na publikácii napríklad číslami 15,1 %, 17,3 % alebo 46,0 %, možno prinajmenšom označiť ako pochybný. V súčasnosti síce už je potrebné tieto podiely zaokrúhľovať na celé čísla, avšak ironický návrh na uvádzanie týchto podielov s presnosťou na tisíciny percenta, by absurdnosť celého problému iba počiarkol. Pozrime sa teda na súčasnú prax vyrovnávania sa našej akademickej obce s požiadavkou vyššie citovanej vyhlášky.

Jednou z metód je jej ignorovanie prostredníctvom nivelizácie týchto podielov. Teda autori si tieto podiely rozdeľujú rovnomerne. Pretože niektorí z nich nie sú ochotní podieľať sa na tejto „hre“, urobia to za nich poverení pracovníci našich knižníc.

Logika **iných prístupov** nie je zvyčajne jasná, avšak odstupňovanie týchto podielov je veľmi často v rozpore so všeobecnými pravidlami postupnosti zoradovania autorov v autorskom kolektíve publikácií. Napríklad tak, že prvý autor štvorčlenného autorského kolektívu má priradený najnižší percentuálny podiel, pričom mená autorov nie sú v tejto publikácii zoradené abecedne. Pravdepodobne časť z výrazne vysokých alebo výrazne nízkych autorských podielov je výsledkom akéhosi podivného obchodu, ktorého cieľom je v záujme vlastnej katedry, fakulty alebo vysokej školy „optimalizovať“ svoje vlastné podiely.

Takáto optimalizácia (jasne povedané maximalizácia svojho autorského podielu), môže byť na prvý pohľad „bezproblémová“ v prípade, keď súčasťou medzinárodného kolektívu sú autori, ktorí nemajú to šťastie viazať sa podobnými nariadeniami svojich ministerstiev. To znamená, že ich slovenskí kolegovia buď s ich vedomím (alebo aj bez neho), výrazne znižujú percentuálny podiel zahraničných autorov na neuveriteľné hodnoty niekoľkých málo percent. Ako inak si môžeme vysvetliť napríklad 1 %-ný podiel v publikácii štyroch autorov? Teda aký prínos autora sa za takýmto číslom asi skrýva? Medzinárodnú popularitu našej vyhlášky môže dokumentovať ne jeden slovenský spoluautor medzinárodných publikácií.

Zaujímavým prípadom taktiež je, keď v jednej publikácii si autori nezávisle od seba pridelia podiely, ktorých súčet výrazne prevyšuje hodnotu sto percent. To hovorí o tom, že medzi členmi autorských kolektívov neexistuje žiadna vzájomná komunikácia.

Samozrejme na nutnosť korekcie takýchto podielov upozorňuje až informácia z Centrálného registra evidencie publikačnej činnosti.

Záver

Tento príspevok poukazuje na niekoľko závažných dôsledkov vyššie citovanej vyhlášky. Zaujímavým zistením však je, že jej zavedenie do praxe nielenže u akademickej obce nevyvolalo žiaden masový odpor, ale, že medzi autormi vytvorilo veľmi nedôstojný typ kooperácie, ktorej vykorenenie nemá v blízkej budúcnosti žiadnu nádej. Ďalším zaujímavým zistením je, že časť akademickej obce je ochotná diskutovať o autorských podieloch ako o nejakom probléme, ktorý má nejaké racionálne riešenie. Argumenty, ktoré sa niekedy v týchto diskusiách používajú, sa môžu často interpretovať ako indikácia nekompetentnosti ich autorov v oblasti vedeckého výskumu.

Poznámka:

Tento príspevok je rozšírenou verziou textov uverejnených v časopisoch Naša Univerzita [1] vydávaný Univerzitou Komenského v Bratislave a v slovenskom chemickom časopise ChemZi [2]. Pretože diskutovaný problém nie je iba lokálnym problémom jednej slovenskej univerzity a zároveň iba problémom komunity slovenských chemikov, bol tento príspevok ponúknutý práve redakcii interdisciplinárneho časopisu Posterus.

Literatúra

1. JESENÁK, Karol: Komentár k percentuálnym podielom autorov v odborných publikáciách, Naša Univerzita časopis Univerzity Komenského v Bratislave, č. 9, 2009, s.24.
2. JESENÁK, Karol: Poznámka k určovaniu percentuálneho podielu autorov na vzniku odborných publikácií, ChemZi, Slovenský časopis o chémii pre chemické vzdelávanie, výskum a priemysel, roč. 10, č.2, 2014, s.71 - 72.

Katedra anorganickej chémie, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, Ilkovičova 6, 842 15 Bratislava
